

Filosofia 6/18: petita història d'un projecte per ensenyar el valor de pensar

El projecte Philosophy for Children sorgeix de la mà de Mathew Lipman a Nova York, a finals de la dècada dels 60. En aquells moments la Filosofia es veia com un instrument cultural de prestigi essent sols una assignatura a la Universitat. Tots els universitaris havien de fer un curs de Filosofia de sis mesos. La Filosofia s'entenia, doncs, com un «vernís cultural» al qual sols tenien accés els universitaris, però la Filosofia com un espai de reflexió sobre la realitat no existia en cap altre dels nivells de l'ensenyament.

En aquells moments l'ambient social era molt favorable a la discussió dels problemes de vida (era l'època en què havia acabat la guerra de Corea, començava la de Vietnam, apareixen els moviments pacifistes, antisegregacionistes, hippies...) i l'escola no donava cap resposta a aquesta inquietud social per la moral i l'ètica.

Davant això sorgeix la proposta Values clarification ('Clarificació de valors'), que parteix del sentiment generalitzat entorn de la necessitat de tractar els valors a l'escola i consisteix en uns quants llibres als quals es presenten llistats de valors, metodologies i programes per a la seva transmissió a l'escola, i presenten el treball dels valors aïlladament.

M. Lipman reacciona davant aquesta proposta opinant que els valors no es poden ensenyar per separat, ja que precisament el valor dels valors és la relació que tenen entre si. És la comprensió d'un fenomen global el que permet actuar, no la dels

seus aspectes per separat. Aquesta relació entre els valors és precisament la Història de la Filosofia, ja que hi ha molts autors que han escrit sobre això en relació al seu context. I per tot això planteja que, si cal apropar els nens a la discussió i tractament dels valors, cal apropar-los a la Filosofia, fet pel qual Lipman reacciona enfront del Values Clarification proposant retornar cap a la Filosofia, i passant d'un tractament parcial a un tractament global. Altrament, creu que això no es pot fer a la Universitat, perquè és massa tard, i que el que cal és apropar la Filosofia als diferents nivells de l'ensenyament, per la qual cosa es planteja «escriure una història per a nens, un conte en el qual els personatges fossin nens que descobreixen els principis del raonament per si sols; si aconseguia un conte bo, els nens gaudirien en llegir-lo; amb la lectura aprendrien al mateix temps els principis que els nens de ficció descobreixen. És més, el llibre els podria oferir un model de nens que pensen.

No em satisfien els nens que veia a la televisió o a les vinyetes dels còmics; aquests nens que estan contents o tristos, actius o inactius, però que mai tenen pensaments, que mai es mostren com a nens pensants. Els models que transmetem als nens provinents de la nostra cultura popular no són nens que pensen, els identifiquem només amb nens actius que tenen molts sentiments, així que vaig pensar que si escrivia aquest llibre podria oferir als nens un model d'un tipus diferent.» (Lipman, 1989).

Naixia així el projecte Philosophy for Children als EUA, des d'on es projectà convertint-se en un projecte internacional.

En primer lloc es crea l'IAPC (Institute for the Advancement of Philosophy for Children), que coordina l'aplicació del projecte i que a poc a poc es va fent extensiu a diferents àmbits dels EUA, per passar a ser aplicat, prèvia traducció dels materials a diferents països de Sudamèrica, primer, i d'Europa, després.

L'ICPIC (International Council for Philosophical Inquiry with Children) és l'organisme que, amb seu a Brasil, agrupa tots els centres d'aplicació del programa existents al món, que es troben a tot el continent americà, Europa i Japó.

EL PROJECTE FILOSOFIA 6/18 A LES ILLES

Philosophy for Children arriba a Espanya com a Filosofia para niños i a l'àmbit de Catalunya i les Illes Balears com a Filosofia 6/18, perquè és un projecte adreçat als infants i joves des del sis fins als divuit anys que pretèn, adaptant-se a les característiques dels nostre àmbit lingüístic, ajudar-los a aprendre a pensar a través de la Filosofia. La coordinació de l'aplicació del projecte es du des de l'IREF (Institut per a la Recerca de la Filosofia), amb seu a Girona i Barcelona. A poc a poc es va estenent el nombre de professors i alumnes que en centres d'educació primària i secundària participen en el

projecte, fins que aquest arriba a Mallorca.

En el procés d'introducció del projecte a les Illes podem parlar de dues etapes ben diferenciades. La primera comença al llarg dels cursos 1987-88 i 1988-89, als quals es dona un procés de primers contactes i d'introducció del programa a un grup molt reduït de centres d'ensenyament mitjà. Alguns professors, assabentats de l'existència del projecte de Filosofia 6/18, entren en contacte amb l'IREF de Barcelona i organitzen, el mes de febrer de 1988, un curset de formació inicial al CEP de Palma. Resultat d'aquest curs: una professora, Margalida Mas Vicens de l'IB Can Peu Blanc de la Pobla, inicia l'experimentació al llarg del tercer trimestre amb alumnes de 3r. de BUP i participa en una trobada de professors que participen en el projecte a Girona el mes de maig del mateix any. El curs 1988-89 s'incorporen, juntament amb l'IB Can Peu Blanc, un professor de l'IB Ramon Llull i un altre de l'IB núm. sis.

En una segona etapa, ja a partir del curs 1989-90, s'incorporen al projecte mestres que treballen a EGB i el grup es va organitzant i aprofita la infraestructura del CEP de Palma a partir del fet que qui coordina el grup, Carme Ripoll, és formadora de formadors de llengua castellana amb dedicació a temps total al CEP. El grup està format per setze ensenyants de quatre escoles d'EGB i de tres Instituts. El mes d'abril de 1990 es presenta l'experiència com a Projecte d'Innovació Pedagògica i Curricular amb l'objectiu que la dotació econòmica del qual es pugui destinar a retribuir les reunions dels professors experimentadors i a la formació.

Aquest mateix curs, quinze dels ensenyants que participen en el programa assisteixen a la I Conferència de Filosofia 6/18 a Sant Feliu de Guixols, la qual se celebrà els dies 18, 19 i 20 de maig. Des de Mallorca es presenten dues comunicacions.

Al llarg del curs 1990-91 es realitzen un gran nombre d'activitats encaminades a difondre i consolidar

l'experiència, fet que comportarà un augment del nombre d'ensenyants que fan ús del programa a les seves aules, encara que no formin part del «grup experimentador» formalment constituït des del CEP. D'entre les activitats realitzades aquell any, amb alguns entrebancs, podem destacar: constitució del Seminari al CEP que encara continua, presentació del projecte a pobles i escoles, contactes amb editors i distribuïdors per tal que el material es trobi a l'abast del professorat, presentació dels materials, jornades d'iniciació al projecte i sessions de seguiment a través del Seminari. Cal destacar d'aquest període el reconeixement que des de l'IREF de Barcelona es fa del grup de Palma i la seva participació en la formació i difusió del programa.

Al curs 1991-92, el Seminari Permanent veu interrompuda la seva tasca degut als canvis que es produeixen al CEP. L'experiència continua als centres en què ja està implantada, però no existeix el suport exterior d'un grup formalment constituït com era el Seminari Permanent coordinat des del Centre de Professors. És un període de gestions amb el Director Provincial del MEC per aconseguir una persona que es pugui dedicar a la coordinació del programa, portada a terme per una petita comissió d'ensenyants amb el suport, des de Barcelona, de l'IREF. El tema de la coordinació no es va resoldre fins a final de curs; d'aquesta manera, un esdeveniment que ja estava previst amb anterioritat, com era el trasllat de l'exposició «Criatures Misterioses» a Palma, no es va poder realitzar fins dos anys més tard. Aquesta exposició estava organitzada per l'IREF amb obres d'artistes de reconegut prestigi i pretenia ser una eina per treballar l'Art.

Al curs 1992-93, l'experiència va entrar en una fase de relativa normalitat a Mallorca. El grup d'experimentadors, formalment constituït en Seminari Permanent del CEP, disposava d'un coordinador, Joan Carles Alzamora, encara que no estava alliberat ni parcialment ni totalment de les seves funcions docents, fet que

en gran mesura determinà que el nombre d'activitats que es dugueren a terme per fer conèixer el programa fos escàs. Un curs d'iniciació al projecte el mes de setembre i la presentació del programa a la Trobada d'Escoles Mallorquines foren les activitats més destacades d'aquell curs.

D'altra banda, si les activitats que podien tenir una transcendència fora del grup d'experimentadors no eren comparables a les dutes a terme el curs anterior, el nombre d'ensenyants que es trobaven inscrits com a membres del Seminari Permanent augmentà considerablement: arribaren als trenta-set membres.

Si hem caracteritzat el curs 1992-93 com el de l'entrada en una fase de normalitat, el curs 1993-94 es pot qualificar com el de la definitiva consolidació quant a la l'aplicació del programa i a la configuració del grup de professorat estable que formarà part, en anys successius, del Seminari Permanent de Filosofia 6/18 de Mallorca. Aquest és un curs amb un gran dinamisme pel que fa a activitats; així, a més del Seminari Permanent que fa reunions mensuals, trobam un significatiu nombre de cursos de formació:

- Cursos d'iniciació i aprofundiment a Mallorca i Menorca.

- Dos cursos d'aprofundiment sobre programes específics, Pimi i Kio&Gus, a Barcelona.

- Assistència a trobades internacionals: VI Conferència de la ICPIIC a Alcalá de Henares i VI Trobada Hispano-Portuguesa de Formadors de Professors de Filosofia per a Nins a Còrdova.

A més d'aquestes activitats, cal destacar-ne altres de difusió del programa, com és la presentació que es va fer a la Trobada d'Escoles Mallorquines, programes de TV i ràdio... Però, molt especialment, cal destacar al llarg d'aquest curs l'exposició «Criatures Misterioses». Aquesta exposició, inaugurada el febrer de 1994 a la Fundació La Caixa, estava oberta al públic en general, encara que possibilitava la visita de grups escolars des del mateix plantejament meto-

dològic del programa amb la finalitat d'aprendre a veure i parlar d'Art. També, i com a mostra del gran dinamisme que caracteritzarà aquest curs i del qual feiem esment abans, es realitza la I Conferència de Filosofia 6/18 a les Illes Balears, que, en l'àmbit dels territoris de llengua catalana, serà la primera i única conferència organitzada fora de Catalunya.

Des d'aquest curs fins a l'actualitat podríem parlar d'una etapa de normalitat en relació a les activitats que es desenvolupen al voltant del programa, sempre concentrades al voltant del Seminari Permanent de Filosofia del grup de Mallorca, nucli dinamitzador de totes les experiències que es duen a terme a totes les illes. A més, però, es donen alguns fets constitutius d'una certa transcendència.

Al llarg del curs 1994-95 podríem destacar la constitució del Seminari Permanent de Menorca; la realització de cursos de formació, per primera vegada fets de forma descentralitzada, a Palma, Manacor i Inca; com també cursos d'aprofundiment sobre Pimi i Lisa i la participació en un curs de la Fundació Pilar i Joan Miró per fer conèixer l'experiència de l'exposició «Criatures Misterioses». L'aparició del programa Filosofia i narració, a partir del conte *El carter Joliu*, també és un fet que cal destacar al llarg d'aquest curs, ja que, d'una banda, cobreix un buit d'edat (primers cursos de primà-

ria i educació infantil) i, de l'altra, possibilita la constitució d'un grup de treball específic sobre aquest programa, el qual s'anirà reunint amb relativa freqüència des de llavors ençà. També, un dels fets més significatius d'aquell curs és la concessió d'un Premi Francesc de Borja Moll al grup que forma el Seminari de Mallorca per la tasca a favor de la llengua catalana i la cultura de les Illes Balears, no debades des del programa es potencia l'estreta relació existent entre pensament i llenguatge.

Durant el curs 1995-96, arran d'un curs d'iniciació que es fa a Eivissa, en sorgirà un grup de treball que, sense constituir-se oficialment com a seminari, s'anirà reunint amb una certa freqüència per intercanviar experiències i informació sobre el projecte. També es realitzen dos cursos d'aprofundiment a Palma sobre *Aris* i *El carter Joliu*. Cal destacar, però, al llarg d'aquest curs, les sessions que, integrades en el Seminari Permanent de Mallorca, es realitzen amb la professora brasilera Angélica Sátiro sobre el tema de l'avaluació.

Al curs actual continua amb la mateixa tònica, i tan sol cal destacar-ne un curs d'iniciació a Palma i la previsió d'un curs a Menorca que es realitzarà durant el mes de maig.

En aquestes línies s'han ressenyat les activitats que, amb la participació de professorat de les Illes, s'han dut a terme en relació al projecte Filosofia

6/18. De totes aquestes i a manera de tancament, destacariem per a la seva significació en la continuïtat de l'experimentació del programa:

- La presència d'un grup de professors a la conferència que anualment organitza l'IREF a Catalunya.

- La continuïtat dels Seminari Permanent de Mallorca i Menorca com a centres neuràlgics de la dinàmica d'actes que s'han dut a terme al llarg d'aquests cursos.

- La tasca continuada de divulgació duta a terme des de la coordinació d'aquest grup amb la col·laboració d'un grup de professors, amb una significativa presència als mitjans de comunicació i als centres educatius.

Des de l'inici de l'aplicació del projecte a Mallorca fins ara s'ha recorregut un llarg camí que ens ha ajudat a tots i totes, mestres i alumnes, a comprovar que és possible aprendre i ensenyar a pensar i sobre pensar. És aquest el camí pel qual volem continuar transitant tots junts per aprofundir en el valor del diàleg i el pensament per construir una societat de persones més felices i millors. ♦

NOTES

(1) Fragment de la conferència del Dr. Matthew Lipman a la sessió oberta del II Congrés Internacional de Filosofia per a Nens (Sta. Cristina d'Aro) el juny de 1987. Publicat a IREF (1989). *Projecte Filosofia 6/18*.

Com es pot col·laborar amb la revista de l'Institut de Ciències de l'Educació?

Les pàgines de la revista de l'Institut de Ciències de l'Educació són obertes a les col·laboracions de les persones que hi puguin estar interessades. Els professionals de tots els nivells educatius podeu fer-nos arribar les vostres experiències i opinions sobre qualsevol tema relacionat amb la pràctica educativa.

Podeu fer-ho a les seccions Panoràmica, amb articles i reflexions sobre l'educació en general, i Didàctica, explicant aquelles experiències que, bé pel caràcter innovador bé per la seva eficàcia, cregueu que cal esmentar.

Els articles han de tenir una extensió d'entre quatre i sis pàgines DIN A4, escrites a doble espai, i han de dur un títol que en sintetitzi el contingut. Cal que lliureu

dos exemplars impresos de cada treball i, sempre que sigui possible, han d'anar acompanyats de l'article en suport informàtic (preferentment en l'aplicació Microsoft Word o, si no, WordPerfect).

Si voleu col·laborar amb nosaltres, feu-nos arribar els vostres escrits a:

Revista L'Arc

Institut de Ciències de l'Educació de la UIB
C/ de Miquel dels Sants Oliver, 2
07071 Palma (Balears)
Telèfon: 17 24 80
Telefax: 17 24 01